

Sosiaaliturvakomitean kokous 28.9.2020

Teams-etäkokous

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Kokouksen juoksutus

- 09:00 Kokouksen avaus ja ohjelma
- Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen (Liite 1)
- 09:05 Tilannekatsaus töiden alkamisesta
- 09:15 Sosiaaliturvan monimutkaisuus
- Jaostojen näkemykset (Liite 2)
- 09:35 KESKUSTELU I**
- 10:05 Monimutkaisuuden ongelman jatkotyö
- Raportin rakenne
- 10:20 TAUKO**
- 10:30 Tosiasiallisesti työkyvyttömät työttömät: Tilannekatsaus
- Alustava tarkastelu
 - Jaostojen näkemykset
- 10:50 Viestinnän katsaus ja suunnitelmat (Liite 3)
- 11:05 Suunnitelma syksyn ja talven työlle
- Komitean työ- ja kokoussuunnitelma (Liitteet 4 ja 5)
- 11:20 KESKUSTELU II**
- 11:45 Muut asiat
- 12:00 Kokouksen päättäminen

Tilannekatsaus töiden alkamisesta

Pasi Moisio

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Ajankohtaista

- Koronakriisin vaikutukset
- Ratkaistavien ongelmien konkretisointi
- Erillistoimeksiannot
- Tutkijaverkosto ja tietopohja
- Komitean julkaisusarja ja STN yhteistyö
- Avoimet seminaarit
- Yhteiskehittäminen ja viestintä
- Työsuunnitelma

Sosiaaliturvan monimutkaisuus

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Jaostojen näkemykset

Hannu Ijäs, hallintojaoston pj.

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Komitean jaostojen näkemyksiä

- Yleistä sosiaaliturvan monimutkaisuudesta
- Lainsäädännön aineellisesta sisällöstä johtuvista syistä
- Toimeenpanoon liittyvistä syistä

Yleistä: monimutkaisuuden ilmenemisestä

Sosiaaliturva-asioiden hoitaminen voi olla monimutkaista esimerkiksi

- jos asiakkaalla on monia tarpeita ja ne edellyttävät asiointia eri viranomaisissa
- muutos- ja siirtymätilanteissa
 - oikean järjestelmän ja soveltuvan etuuden / palvelun löytäminen?
 - toimivan kokonaisuuden rakentuminen etuuksista ja palveluista?
 - mahdollisten toistuvien muutosten hallinta ja ennakointi?
- asiointia voivat vaikeuttaa myös esimerkiksi asiakkaan toimintakyvyn rajoitukset

Samaan aikaan: suuri osa sosiaaliturvan asioinneista hoituu hyvin ja sujuvasti

Yleistä: monimutkaisuuden taustoja

- Syyperusteinen (tarveperusteinen) sosiaaliturva
 - vaatii myöntöperusteiden määrittelyä – turvan tarkoituksenmukainen kohdentaminen
 - tämä saattaa edellyttää myös perusteisiin sisältyvää harkintaa
 - rajallisten taloudellisten resurssien vaikutus
- Tarkoitus tuottaa turvaa asiakkaille – mutta myös estää väärinkäytöksiä
- Eri etuuksien ja palvelujen hoitaminen kuuluu eri tahoille – neuvonnan ja ohjauksen hajaantuminen; tiedon kulun ja toisaalta tietosuojaan kysymykset

Sosiaaliturvajärjestelmän toiminnan perusteista

– mihin monimutkaisuus voi liittyä? 1/2

- **Lainsäädännön aineellinen sisältö (päätoksenteon perusteet)**
 - käsitteet, määritelmät ja määräytymisperusteet ovat laissa – eroavat eri etuuksissa, tuissa ja palveluissa
 - esim. yksilö-/kotitalouskohtaiset etuudet, päivä-/kk-etuudet, jne.
 - käsitteet, määritelmät ja määräytymisperusteet muodostavat etuuskohtaisen kokonaisuuden, mikä on huomioitava mahdollisia muutoksia pohdittaessa – kuitenkin perusteltua kysyä, ovatko kaikki erottelut tarpeen ja suhde muihin etuuksiin johdonmukainen

Sosiaaliturvajärjestelmän toiminnan perusteista – mihin monimutkaisuus voi liittyä? 2/2

- **Toimeenpanon perusteet**
 - toimeenpanon perusteista säädetään laissa (mm. oikeusperiaatteet (esim. tasapuolisuus), viranomaiset, hakeminen, tiedonvälitys ja tietosuoja, ohjaus ja neuvonta, viranomaisyhteistyö)
 - muilta osin viranomaiselle jää käytännön harkintaa – toimintaa mahdollista kehittää

Keinoista puuttua sosiaaliturvajärjestelmän monimutkaisuuteen

Julkisen vallan käytöstä sekä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on perustuslain mukaan aina säädettävä lailla. Laki voi kuitenkin jättää toimeenpanijoille käytännön harkintaa toteutustapojen osalta.

- Sosiaaliturvalainsäädännön mahdolliset aineelliset muutokset (esim. käsitteiden ja määräytymisperusteiden muutokset) edellyttävät aina lainsäädäntötoimia
- Toimeenpanon ohjauskeinojen valintaan liittyy myös tarkoituksenmukaisuusharkintaa
 - Onko kyseiseen epäkohtaan tarkoituksenmukaisinta puuttua lainsäädännöllä: Voidaanko nykyisen sääntelyn toteutumista tehostaa muuten? Salliiko nykyinen sääntely käytäntöjen riittävän kehittämisen?
 - Jos voimassa olevien säännösten muuttaminen on tarpeen, tarvitaan lainsäädäntötoimia

Etuuksien määräytymisperusteet – etuuskohtaisia näkökohtia

- Sovitellun työttömyysturvan määräytymisperusteiden monimutkaisuus -> ennakkoinnin vaikeus, mitä korostaa se, että työttömyysturvaetuuksien saajat hyvin usein saavat myös muita etuuksia, joihin vaihtelevat tulot vaikuttavat
- Opiskelua eri elämäntilanteissa tuetaan monista eri etuusjärjestelmistä; tämä lienee tietoista eriyttämistä, mutta asiakkaalle haastavaa selvittää oikeuksiaan
- Sama kotitalous saa yhä useammin sekä asumis- että perustoimeentulotukea, joissa asumismenot hyväksytään eri perustein. Yleisessä asumistuessa voi olla tarve pohtia ruokakunnan määrittelyä
- Määräaikaiseen työkyvyttömyyteen perustuvien etuuksien ja palvelujen yhteen sovittaminen on käytännössä hankalaa, mitä korostaa osaltaan työkyvyttömyyteen liittyvien kriteerien vaikeaselkoisuus

Sosiaaliturvan toimeenpanon keskeisiä kysymyksiä

- Hakeminen – Onko tarvetta yhtenäistää lainsäädännössä olevia perusteita (esim. hakuajat)? Miten hakemista muuten voitaisiin helpottaa?
- Maksupäivät – Onko tarve yhtenäistää säännöksiä etuuksien maksupäivistä?
- Tiedonvälitys ja tietosuoja
 - hiljattain voimaan tulleen tiedonhallintalain soveltamisen vakiintuminen
 - Miten toimijoiden välistä tiedonvälitystä voitaisiin tehostaa nykyisen sääntelyn rajoissa? Lainmuutoksien tarve ja niiden suhde tietosuojaan?
- Viranomaisten yhteistyö sekä asiakkaan ohjaus ja neuvonta – Miten nykyisten lakisääteisten velvoitteiden (mm. hallintolain yleisvelvoitteiden) toteutumista voitaisiin käytännössä tehostaa? Voidaanko asiakkaan kokemusta palvelusta parantaa muuten? Tarvitaanko lakiin muita velvoitteita?

KESKUSTELU I: Monimutkaisuus

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Ehdotus etenemisestä

Monimutkaisuuden konkretisointi etenisi kahden pääluokan alla:

- A. Lainsäädännön aineellinen sisältö
- B. Toimeenpanoon liittyvät ongelmat

Huomioitavaa: Ajan myötä syntynyttä sosiaaliturvan ”tilkkutäkkimäisyyttä” voidaan siistiä. Hyvin pian vastaan tulee kuitenkin etuuksien ja tukien (haluttu) kohdentaminen, syyperusteisuus ja tarveharkinta sekä palvelujen rooli kokonaisuudessa. Tästä on keskusteltava avoimesti.

Huomioitavaa: Toimeenpanoon liittyvät ongelmat johtuvat osin lainsäädännöstä, osin lainsäädännön tulkinnoista ja osin toimintakäytännöistä.

Monimutkaisuuden ongelman jatkotyö

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Neljä raporttia tiekartan pohjaksi

- Jokaisesta ongelmakokonaisuudesta tutkimustietoon pohjautuva raportti jaostojen ja tutkijaverkoston voimin
- Aloitetaan monimutkaisuudesta, jatketaan kolmen muun kokonaisuuden kanssa syksyn ja talven aikana
- Raporttien on tarkoitus valmistua kevään/kesän 2021 aikana
- Raporttien ja niihin tehdyn työn pohjalta pyritään löytämään yhteinen näkemys sosiaaliturvan ongelmista, joihin halutaan lähteä etsimään ratkaisuja.
 - Tämä linjaa myös, mitä ongelmia tulee sisältymään komitean tiekarttaan sosiaaliturvan uudistamiseksi

Raportin rakenne

Sosiaaliturvan rakenteelliset ongelmat: Sosiaaliturvan monimutkaisuus

1. Johdanto
2. Käsitelmääritelmä
3. Ongelma julkisessa ja poliittisessa keskustelussa sekä tutkimuksessa
4. Ongelman pilkkominen osiin: Lainsäädännön aineellinen sisältö, toimeenpano...
5. Ongelma ihmisten elämäntilanteiden ja tilastojen valossa
6. Ongelma Suomessa kansainvälisesti vertaillen
7. Yhteenveto
8. Komitean kannanotto

Työtä tukeva yhteistyö STN ohjelmien kanssa

Laaja-alaisia akateemisia katsauksia ja selvityksiä uudistuksen kannalta tärkeistä yhteiskunnallisista aiheista ja kehityskuluista työpapereina komitean julkaisusarjassa.

Suunnitteilla neljän työpaperin sarja ”Suomi globaalissa maailmassa”, jossa tarkastellaan sosiaaliturvauudistuksen toimintaympäristöä neljän teeman kautta:

1. Ilmastonmuutos ja elonkehä
2. Teknologian kehitys
3. Väestörakenteen muutos
4. Instituutioiden muutos

TAUKO 10 minuuttia

Tosiasiaallisesti työkyvyttömät työttömät: Tilannekatsaus

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Alustava tarkastelu

Ismo Hiljanen, työ- ja toimintakykyjaoston asiantuntijasihteeri

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Sisältö

1. Tutkimuksia ja selvityksiä
2. Toimeentulon turvaaminen ja etuuskehä

Tutkimuksia ja selvityksiä

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Tutkimuksia, artikkeleita aiheesta

- Perhoniemen ym. 2018 artikkelissa on arvioitu, että väestötasolla oli arviolta **2 300** sellaista henkilöä (18-58-vuotiaita), jotka vuonna 2010 saivat hylkäävän päätöksen tk-eläkehakemukseensa (taustalla enimmäisaika sairauspäivärahaa), jotka hylkäystä seuraavana vuonna olivat ainakin jonkin aikaa saaneet työttömyysetuutta.
- Saman em. artikkelin perusteella väestötasolla noin **1500** henkilöä (18-58-vuotiaita vuonna 2010), jotka olivat saaneet 2010 hylkäävän tk-eläkepäätöksen, olivat seuraavasta neljästä vuodesta vähintään kolme vuotta sosiaalietuuksilla (tt/pr/ku) saamatta kuitenkaan tk-eläkemyöntöä vuosina 2011-2014.
- Perhoniemen ym. 2020 käsikirjoituksen mukaan (ei vielä julkaistu): Mitä 300 sairauspäivärahopäivän jälkeen?: Väestötasolla olisi noin **2 700** henkilöä (18-60-vuotiaat) (sairauspäivärahan enimmäisaika täynnä ja tk-eläkehakemus hylätty 2012), jotka ovat saaneet työttömyysetuutta tätä vuotta seuraavana vuonna
 - Näiden tutkimusten määrittelyillä (eläkehylkäys määrittävä tekijä), voi karkeasti arvioida, että etuuskehään jääviä henkilöitä väestötasolla voisi **vuodessa** olla noin **1 500-2 700** (huom. Ikäryhmä yli 58 –vuotiaat puuttuu). Sitä on vaikea lähteä arvioimaan, miten henkilöiden lukumäärä kumuloituu ajassa.
- Oivo ja Kerätär ovat omassa selvitystyössään (2018) päätyneet arvioimaan henkilömääräksi 6 600 – 7 500 vuoden 2018 tilanteen mukaan.

TEM –selvitys 2017:

Sairauspäivärahan enimmäisaika ja työttömyys

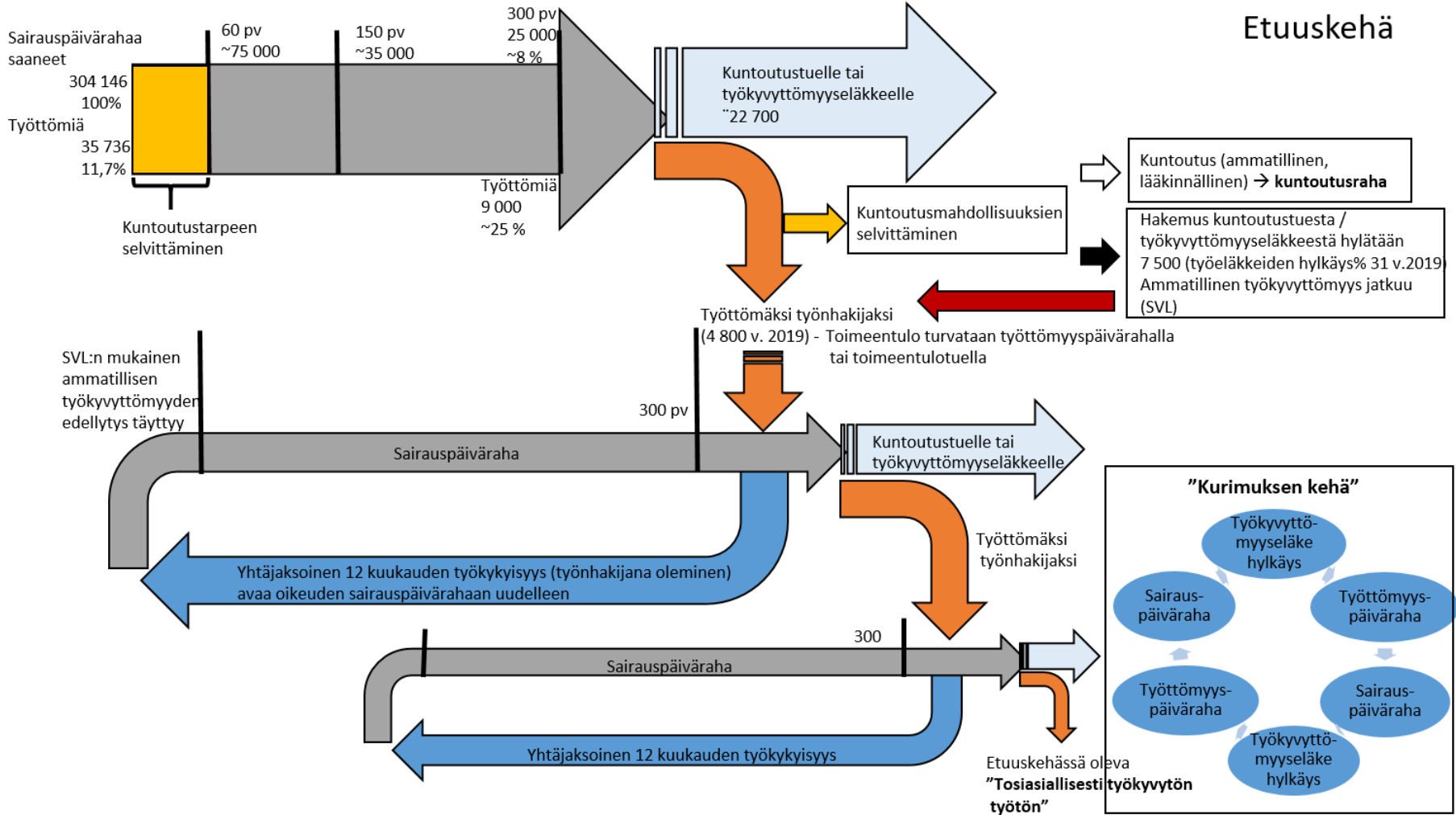
- TTL 3 luvun 3 §:n 3 mom. mukaan: ”Työnhakijalla, joka on saanut enimmäisajan sairausvakuutuslain mukaista päivärahaa ja jonka edelleen on katsottu olevan terveydellisistä syistä kykenemätön työhönsä, on oikeus työttömyysetuuteen, jos hänen työkyvyttömyyseläkehakemuksensa on vireillä tai hylätty. Jos työnhakija on työ- tai virkasuhteessa edellytetään lisäksi, ettei hänen työnantajallaan ole tarjota hänelle hänen työkykynsä mukaista työtä. Työnhakijalla, joka saa työnantajalta sairausajan palkkaa tai muuta vastaavaa korvausta kokoaikatyön perusteella, ei ole oikeutta työttömyysetuuteen. [\(24.6.2004/608\)](#)”.
- TEMin 2017 tekemän selvityksen mukaan vuosina 2003-2015 TE-toimistot ovat antaneet 46 958 henkilölle työvoimapoliittisen lausunnon ym. lainkohdan perusteella.
- Selvityksen perusteella vuosittain näitä työvoimapoliittisia lausuntoja on annettu tarkastelujaksolla eri henkilöille vuosittain vaihteluvälillä **2792 – 5300**.
- Selvityksestä ilmenee, että asiakkuudesta poistuma painottuu asiakkuuden kahteen ensimmäiseen vuoteen, jolloin noin puolet poistuu asiakkuudesta. Noin 10 % asiakkuus pitkittyy erittäin pitkäaikaiseksi (10-14 vuotta). Siitä ei ole tarkkaa tietoa, millaisia nämä asiakkuudesta poistuvien polut ovat (paluu entiseen työhön, uusi työpaikka, eläköityminen, kuolema).

Toimeentulon turvaaminen ja etuuskehä

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Etuuskehä

Jaostojen näkemykset

Raimo Antila, työ- ja toimintakykyjaoston pj.

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Näkemyksiä henkilöryhmästä 1/2

- Ydinhenkilöryhmäksi on tunnistettu henkilöt
 - jotka ovat saaneet enimmäisajan sairauspäivärahaa,
 - joilla ei ole oikeutta työkyvyttömyyseläkkeeseen ja
 - joiden toimeentulo turvataan työttömyysetuudella (tai joissain tilanteissa viimesijaisella toimeentulotuella).
- Tilanne koskee arviolta 2 000 – 7 500 henkilöä.

Näkemyksiä henkilöryhmästä 2/2

- Tosiasiallisesti työkyvyttömän työttömän voi olla hankala löytää toimintakyvyllään sopivaa työtä ja hän voi kokea itsensä täysin työkyvyttömäksi mihinkään työhön.
- Henkilöt voivat joutua etsimään ja käyttämään paljon palveluja ja hakemaan toistuvasti eri etuuksia ja tukia.
- Työttömyyden ja etuuksien kierre kuormittaa sekä henkilöitä itseään että palvelu- ja etuusjärjestelmien toimeenpanijoita.
- Ongelmana on eläminen jatkuvassa epävarmuudessa.

Muita henkilöryhmiä

- Myös muiden henkilöryhmien on tunnistettu olevan vastaavissa tilanteissa kuin edellä kuvatun henkilöryhmän:
 - Osatyökykyiset
 - Pitkäaikaistyöttömät, joilla on päihde- ja/tai mielenterveysongelmia ja/tai elämänhallinnan haasteita
 - Nuoret, joiden toimintakyky on heikentynyt eri syistä ja jotka eivät ole kiinnittyneet opintoihin tai työhön.
- Henkilöryhmät ovat osin päällekkäisiä. Tilanteissa on myös eroja suhteessa palvelu- ja etuusjärjestelmien toimintaan ja työelämään osallistumisen mahdollisuuksiin.

Tilanteen taustalla olevia syitä 1/2

- Taustalla ovat syy- ja tarveperusteisen sosiaaliturvajärjestelmän määrittelyt (ammattillinen työkyvyttömyys – yleinen työkyvyttömyys – työttömyys).
- Nykyjärjestelmässä työkyvyttömyys ja sen arviointi korostuvat olemassa olevien kyvykkyyksien tunnistamisen ja vahvistamisen sekä kuntoutumiseen suuntautumisen sijaan. Tämä voi vahvistaa orientaatiota työkyvyttömyyseläkkeelle.
- Työttömyyden taustalla olevia yksilöllisiä, työkykyyn vaikuttavia tekijöitä ei tunnisteta riittävästi, eikä niistä ole saatavilla kattavaa tietoa.

Tilanteen taustalla olevia syitä 2/2

- Taustasyiden on tunnistettu liittyvän mm. seuraaviin tekijöihin:
 - Hoitoon ja kuntoutukseen pääsy ja prosessit
 - Työkyvyn määrittelemisen ja arviointi
 - Palvelutarpeiden tunnistaminen
 - Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen.
- Arviointia kaipaavat myös etuuksien ja palvelujen saamisen edellytykset sekä työelämään osallistumisen tukeminen.

Viestinnän katsaus ja suunnitelmat

Tuulia Nieminen

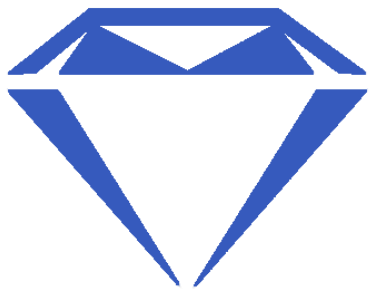
Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

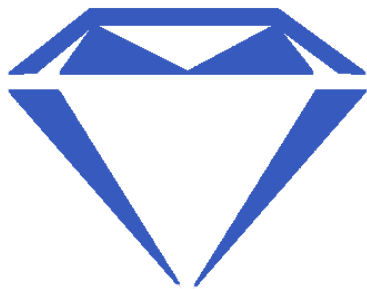
Sosiaaliturvauudistuksen viestintäsuunnitelma

- Työn edetessä päivittyvä dokumentti
- Viestintä ja julkinen keskustelu tehdään yhdessä
- Koko uudistuksen yhteinen viestintäverkosto

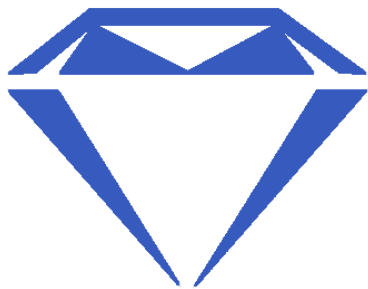
Avoimuus

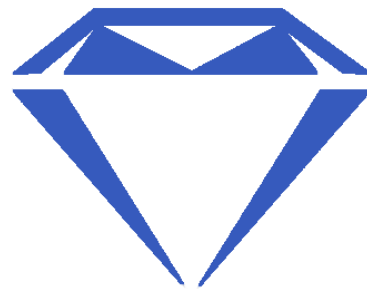
Kokonais-
kuva

Vuorovaikutus
ja
keskustelu

Ymmärrettävyys
ja
saavutettavuus

#sosiaaliturvauudistus #sosiaaliturva @sosiaaliturva

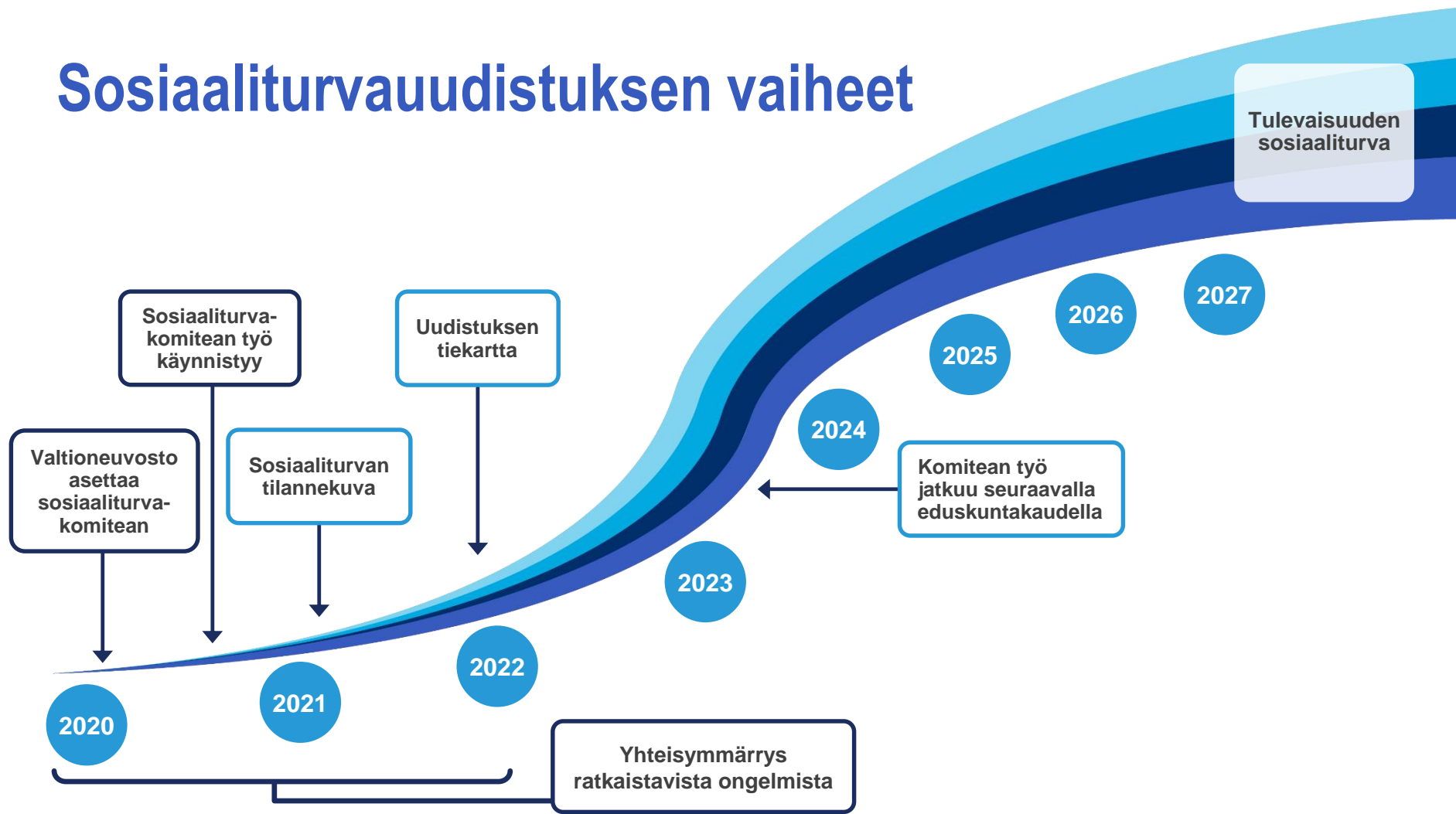
- *Uudistuksen tavoitteista: Tiedon lisääminen, yhteiskunnallinen keskustelu arvovalinnoista, avoin ja uudistunut parlamentaarinen komiteatyö*
 - Miten? Avoin, julkinen keskusteluyhteisö
 - Millaista tukea toivotte?
- + Esittelytwiittien kierros

Suunnitelma syksyn ja talven työlle

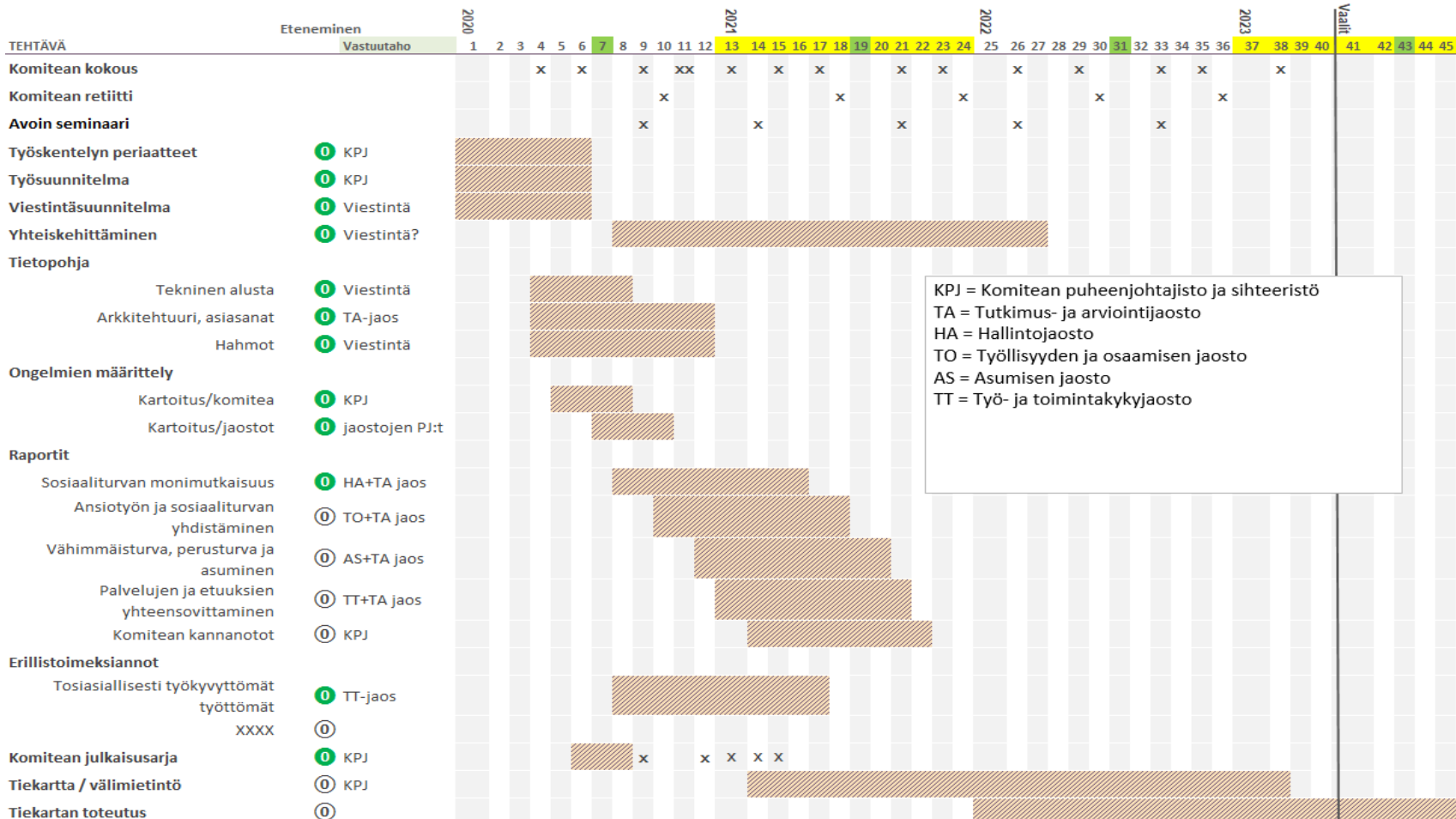
Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Sosiaaliturvauudistuksen vaiheet

Sosiaaliturvakomitean suunniteltu aikataulu (päivittyvä, 22.9.2020)

KPJ = Komitean puheenjohtajisto ja sihteeristö
 TA = Tutkimus- ja arviointijaosto
 HA = Hallintojaosto
 TO = Työllisyyden ja osaamisen jaosto
 AS = Asumisen jaosto
 TT = Työ- ja toimintakykyjaosto

Ehdotus komitean työsuunnitelmaksi

- 28.9.2020** **Sosiaaliturvan ongelmien konkretisointi I** (Monimutkaisuus)
Komitean työsuunnitelma
- 2.11.2020** **Sosiaaliturvan ongelmien konkretisointi I** (Monimutkaisuus) jatkuu
Tosiasiallisesti työkyvyttömät työttömät -selvitys
STN työpapereiden kysymykset ja komitean tietotarpeet
- 23.11.2020** **Sosiaaliturvan ongelmien konkretisointi II** (Ansiotyön ja sosiaaliturvan yhdistäminen)
- xx.1.2021** **Sosiaaliturvan ongelmien konkretisointi III** (Vähimmäisturva, perusturva ja asuminen)
- xx.3.2021** **Sosiaaliturvan ongelmien konkretisointi IV** (Palvelujen ja etuuksien yhteensovittaminen)
- xx.5.2021** **Komitean kannanottojen hahmottelua: Raportit I-IV**
Tiekartan / välimietinnön suunnitelma

Muita asioita työsuunnitelmaan liittyen

- Kokousten käytännön järjestelyt korona-aikana
- Yhteistyö STN ohjelmien kanssa

KESKUSTELU II: Työsuunnitelma

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Muut asiat

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Kokouksen päätös ja palaute kokouksen onnistumisesta

Parlamentaarinen komitea
Parlamentarisk kommitté

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET